

Transformacje obiektów 3D

Opracowanie:

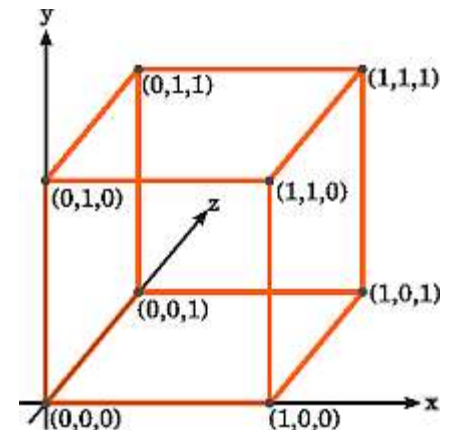
dr inż. Grzegorz Szwoch

Politechnika Gdańska

Katedra Systemów Multimedialnych

Lokalny układ współrzędnych

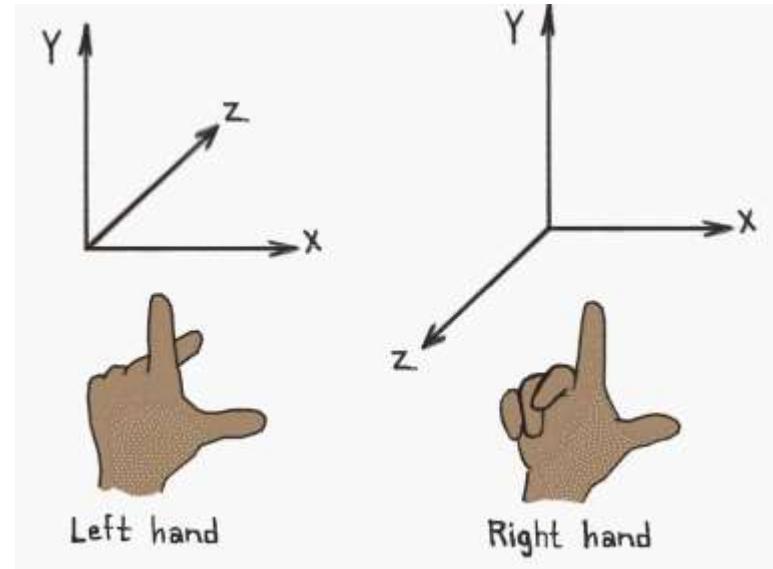
- Tworząc **model** obiektu, zapisujemy współrzędne wierzchołków siatki w układzie współrzędnych **lokalnych** (modelu, obiektu).
- Początek układu $(0,0,0)$ i orientacja mogą być wybrane dowolnie.
- Dla wygody, początek układu powinien być w środku obrotu i skalowania modelu.

Orientacja osi z

Dygresja: układ współrzędnych może być **prawoskrętny** (*right-handed*) lub **lewoskrętny** (*left-handed*).

- Różnica – kierunek współrzędnej z
- Wybór wpływa na znak z w macierzach przekształceń.
- OpenGL przyjmuje układ prawoskrętny.
- DirectX przyjmuje układ lewoskrętny.

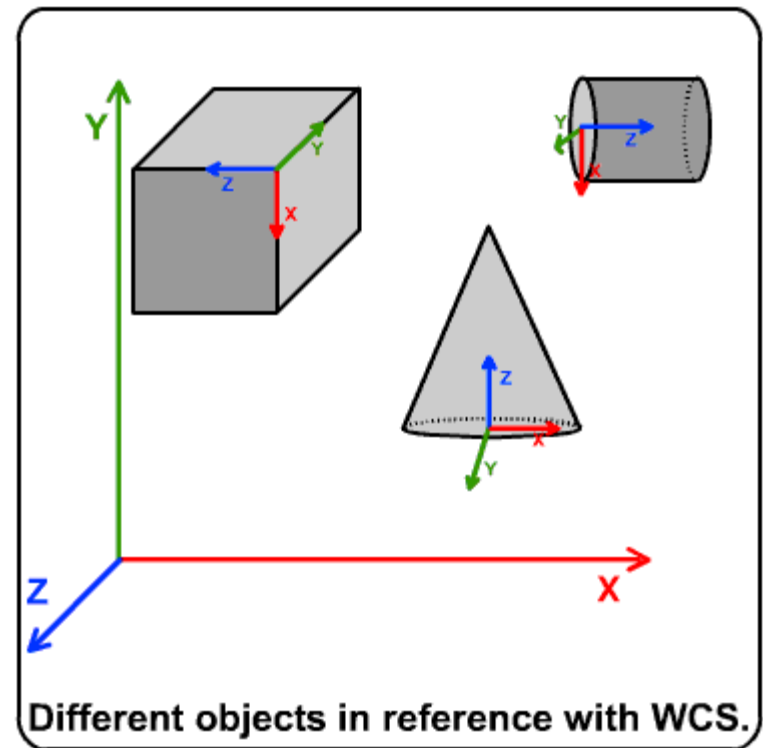
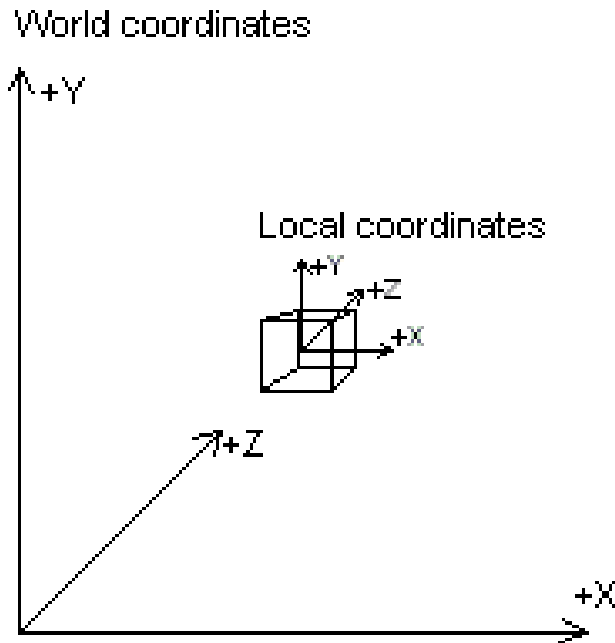

Układ współrzędnych świata

- **Świat** 3D (*world*) – wirtualna scena opisana w trzech wymiarach.
- Świat używa własnego układu współrzędnych.
- Każdy obiekt 3D jest umieszczany w świecie 3D w odpowiedniej **pozycji**, **skali** i **pozie**.
- **Przekształcenie świata** (*world transform*)
- konwersja wsp. lokalnych na wsp. świata.
- Wszystkie wierzchołki jednego obiektu są przekształcane w taki sam sposób.
- Różne obiekty mają własne przekształcenia.

Układ współrzędnych świata

Współrzędne lokalne i świata

Macierz przekształcenia

- **Współrzędne jednorodne** (*homogenous coordinates*) punktu w układzie świata: wektor 4-elementowy: (x, y, z, w)
- Osie ukł. wsp. świata są wyznaczone przez trzy wektory jednostkowe o długości 1:
 $(x_X, y_X, z_X), (x_Y, y_Y, z_Y), (x_Z, y_Z, z_Z)$
- Przesunięcie początku układu: (t_X, t_Y, t_Z)
- **Macierz przekształcenia** układu:

$$\begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ w \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x_X & y_X & z_X & t_X \\ x_Y & y_Y & z_Y & t_Y \\ x_Z & y_Z & z_Z & t_Z \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} x_L \\ y_L \\ z_L \\ 1 \end{bmatrix}$$

Współrzędne jednorodne

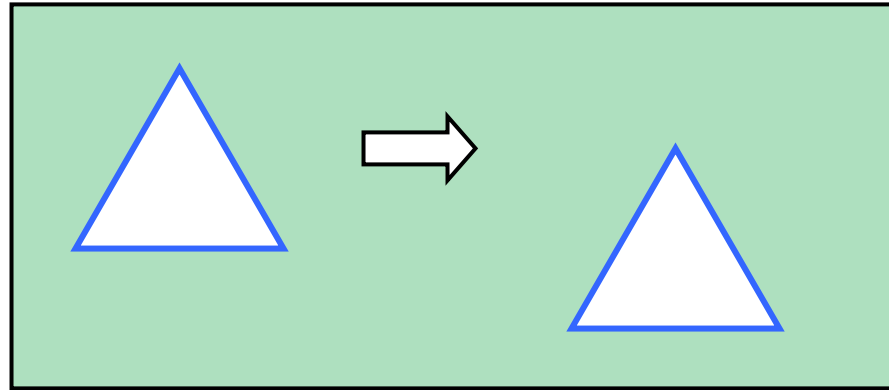
- Uproszczony przypadek:
 - „klasyczny” układ kartezjański, wyznaczony przez wektory:
 $(1,0,0)$ $(0,1,0)$ $(0,0,1)$,
 - brak przesunięcia (wspólny początek),
 - ta sama orientacja układów.
- Przekształcenie przez **macierz jednostkową**:

$$\begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ w \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} x_L \\ y_L \\ z_L \\ 1 \end{bmatrix}$$

Translacja (przesunięcie)

Translacja (*translation*) o wektor (t_X, t_Y, t_Z)

$$\begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x_L \\ y_L \\ z_L \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} t_X \\ t_Y \\ t_Z \end{bmatrix}$$

Macierz przekształcenia:

$$\begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ w \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & t_X \\ 0 & 1 & 0 & t_Y \\ 0 & 0 & 1 & t_Z \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} x_L \\ y_L \\ z_L \\ 1 \end{bmatrix}$$

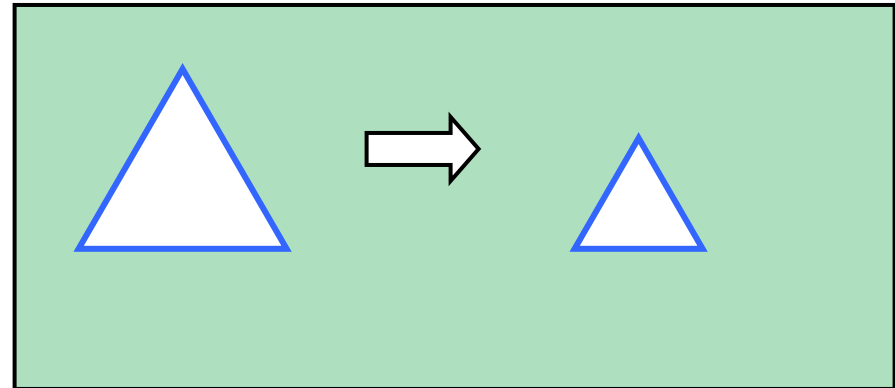
Skalowanie

Skalowanie (*scaling*) o **współczynniki**

skalowania: s_X, s_Y, s_Z

Skalowanie: jednorodne
(wszystkie współczynniki
jednakowe)
lub niejednorodne.

Macierz przekształcenia:

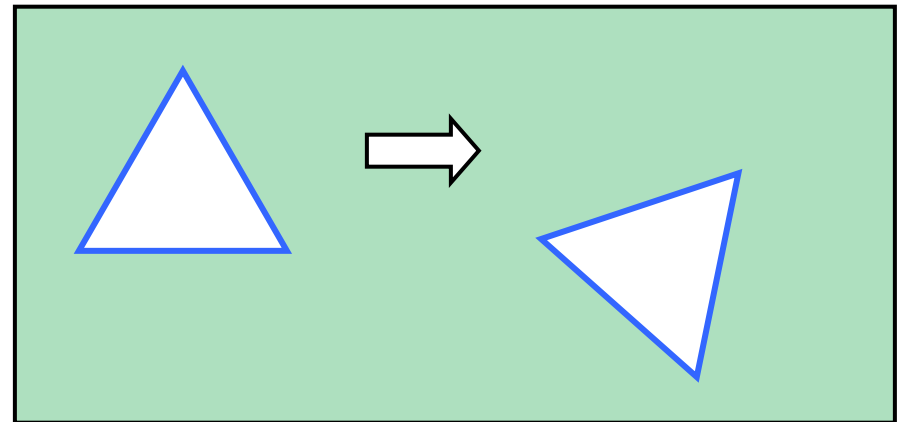

$$\begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ w \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} s_X & 0 & 0 & 0 \\ 0 & s_Y & 0 & 0 \\ 0 & 0 & s_Z & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} x_L \\ y_L \\ z_L \\ 1 \end{bmatrix}$$

Obrót

Obrót (*rotation*) o kąt θ (w radianach)

- W przestrzeni 3D możliwe są obroty wokół każdej z trzech osi (X, Y, Z).
- Inaczej: obrót wokół osi X to obrót na płaszczyźnie YZ.
- Osobna macierz przekształcenia dla każdego z obrotów.

Obrót

Macierze przekształceń dla obrotu wokół każdej z osi X, Y, Z:

$$R_X = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \cos(\theta) & -\sin(\theta) & 0 \\ 0 & \sin(\theta) & \cos(\theta) & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

$$R_Y = \begin{bmatrix} \cos(\theta) & 0 & \sin(\theta) & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ -\sin(\theta) & 0 & \cos(\theta) & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

$$R_Z = \begin{bmatrix} \cos(\theta) & -\sin(\theta) & 0 & 0 \\ \sin(\theta) & \cos(\theta) & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

Przekształcenia afiniczne

Przekształcenia **afiniczne**:

- zachowują równoległość linii (linie, które były równoległe do siebie, pozostają równoległe po przekształceniu),
- nie muszą zachowywać odległości i kątów.

Wszystkie omówione przekształcenia:

- translacja, skalowanie, obrót
- są afiniczne.

Przekształcenia, które nie są afiniczne, nazywa się przekształceniami deformującymi.

Środek obrotu i skalowania

UWAGA #1!

- Obrót i skalowanie są wykonywane zawsze w stosunku do początku układu wsp.!
- Dlatego na etapie modelowania, warto ustawić początek układu lokalnego w środku obrotu/skalowania.
- W przeciwnym razie, musimy najpierw „wyrównać” układy za pomocą dodatkowej translacji.

Składanie przekształceń

- Zwykle wykonujemy na wierzchołku kilka przekształceń.
- Obliczamy jedną macierz przekształcenia jako iloczyn (macierzowy) składowych macierzy.
- Obliczoną macierz stosujemy osobno do każdego wierzchołka obiektu.
- Zalecana kolejność:
 - skalowanie
 - obroty
 - przesunięcie – zawsze na końcu!

Składanie przekształceń

UWAGA #2!

- Kolejność macierzy przy mnożeniu: „od prawej do lewej”.
- Np. dla operacji (kolejno): S , R_Y , T :

$$\mathbf{p}_1 = \mathbf{S} \cdot \mathbf{p}_0$$

$$\mathbf{p}_2 = \mathbf{R}_Y \cdot \mathbf{p}_1 = \mathbf{R}_Y \cdot \mathbf{S} \cdot \mathbf{p}_0$$

$$\mathbf{p}_3 = \mathbf{T} \cdot \mathbf{p}_2 = (\mathbf{T} \cdot \mathbf{R}_Y \cdot \mathbf{S}) \cdot \mathbf{p}_0$$

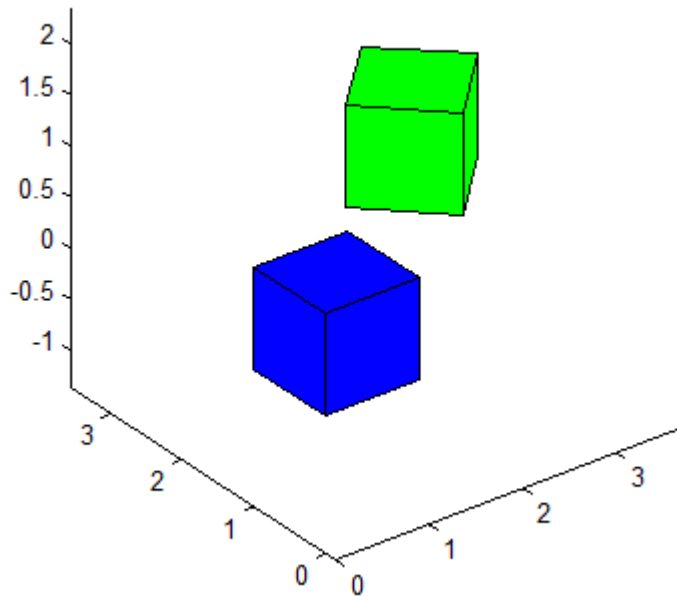
$$\mathbf{p}_3 = \mathbf{M}_W \cdot \mathbf{p}_0 \quad \mathbf{M}_W = \mathbf{T} \cdot \mathbf{R}_Y \cdot \mathbf{S}$$

Składanie przekształceń

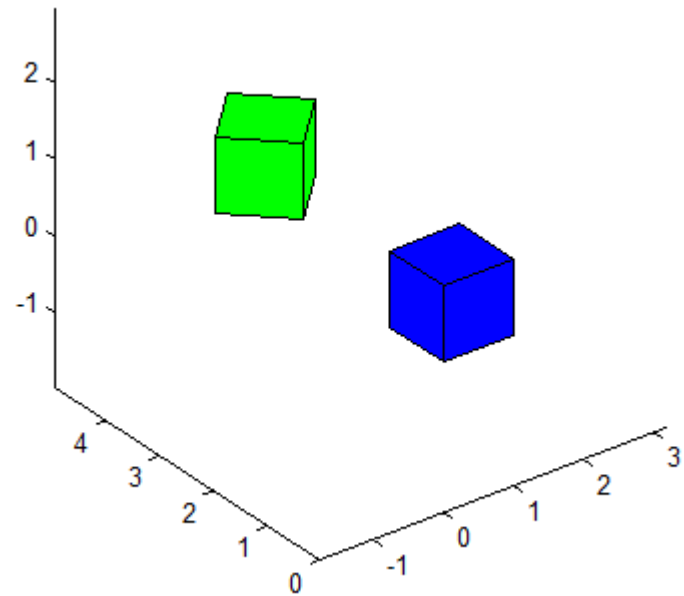
UWAGA #3!

- Kolejność operacji ma znaczenie.

Obrót
i przesunięcie:

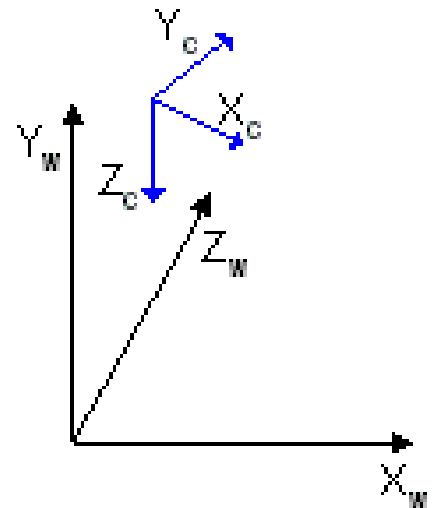

Przesunięcie
i obrót:

Układ współrzędnych widoku

- Możemy oglądać świat 3D z różnego miejsca i pod różnym kątem.
- **Kamera** (*camera*), także: obserwator, oko, widz – punkt w ukł. wsp. świata, z którego obserwowana jest scena.
- **Układ współrzędnych widoku** (*view*):
 - kamera jest w jego początku,
 - orientacja osi wyznacza kierunek, w jakim „patrzy” kamera względem układu świata (z – oś widoku)

Układ współrzędnych widoku

Przykład opisu ukł. widoku – NVU

- początek w ukł. świata: (c_X, c_Y, c_Z)
- orientacja: trzy jednostkowe wektory:
 - N: kierunek, w którym patrzy kamera (oś Z)
 - V: kierunek „w górę” (oś Y)
 - U: kierunek „w prawo” (oś X) – nie musi być podany, można go obliczyć.
- **Macierz transformacji widoku:**

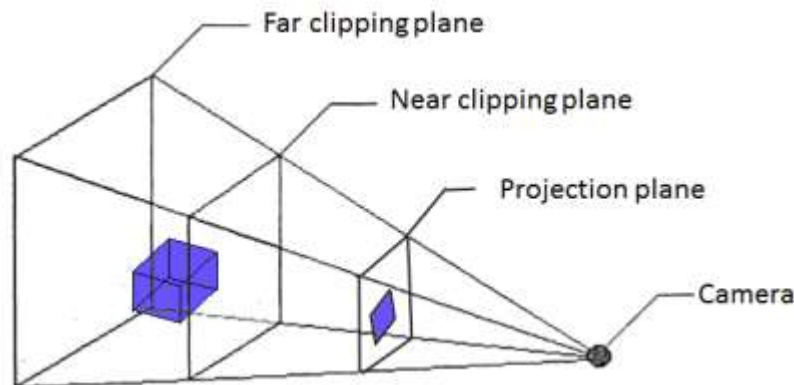
$$\mathbf{M}_v = \begin{bmatrix} U_X & V_Y & N_Z & 0 \\ U_X & V_Y & N_Z & 0 \\ U_X & V_Y & N_Z & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & c_X \\ 0 & 1 & 0 & c_Y \\ 0 & 0 & 1 & c_Z \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

Transformacja widoku

- Cały świat (wszystkie współrzędne świata wszystkich wierzchołków wszystkich obiektów) jest przekształcany za pomocą tej samej macierzy transformacji widoku.
- Macierz tr. widoku będzie zmieniać się gdy przesuniemy kamerę.
- Całkowita macierz przekształcenia:
m. transformacji widoku * m. transf. świata
 $\mathbf{p}_V = \mathbf{M}_V \cdot \mathbf{p}_W = \mathbf{M}_V \cdot \mathbf{M}_W \cdot \mathbf{p}_L$

Rzutowanie

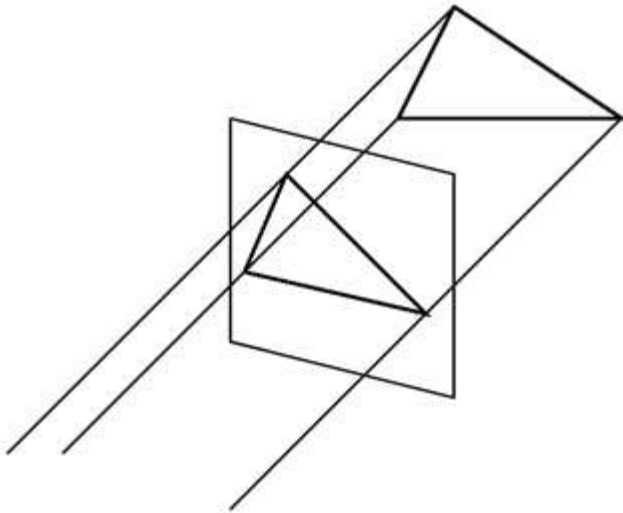
- Rzutowanie (*projection*) polega tutaj na przekształceniu współrzędnych 3D na 2D.
- Obiekty ze świata 3D są rzutowane na **płaszczyznę** prostopadłą do osi kamery.
- **Okno** (*viewport*) – fragment płaszczyzny rzutowania zawierający obiekty, które mają „zmieścić się” na obrazie. Jest „wizjerem” kamery.

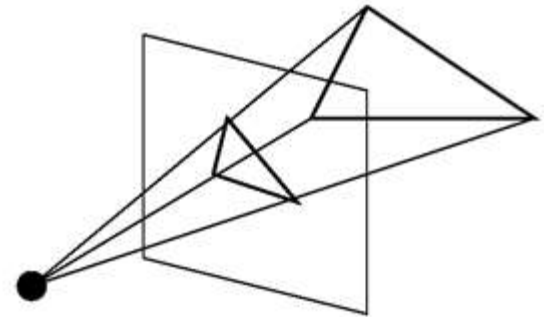
Rzutowanie

Dwa zasadnicze rodzaje rzutów:

rzut równoległy
(*orthographic projection*),

rzut perspektywiczny
(*perspective projection*)

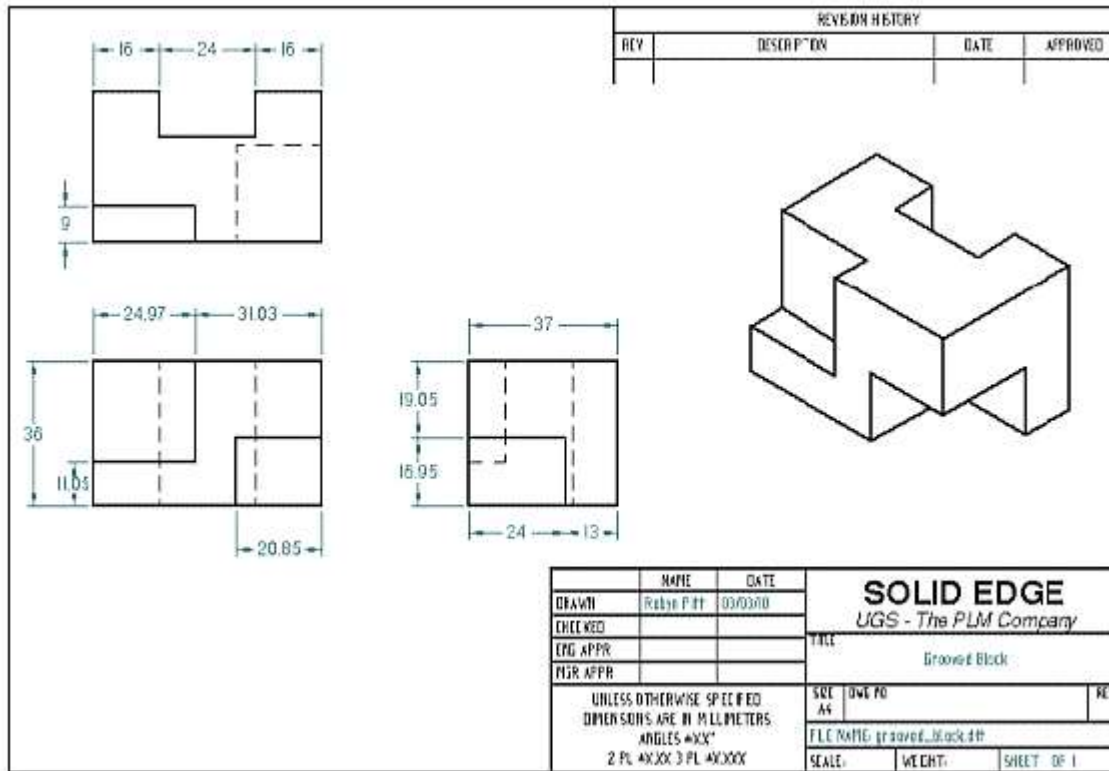

Rzut równoległy

- Rzut równoległy nie zachowuje perspektywy.
- Zachowuje kształt i rozmiar obiektów.
- Rodzaje rzutu równoległego:
 - prostokątny (przedni, górny, boczny)
 - ukośny
 - izometryczny
- Metoda stosowana w projektowaniu CAD, nie używana w grach.
- Rzut równoległy jest prostszy, wystarczy pominąć współrzędne z.

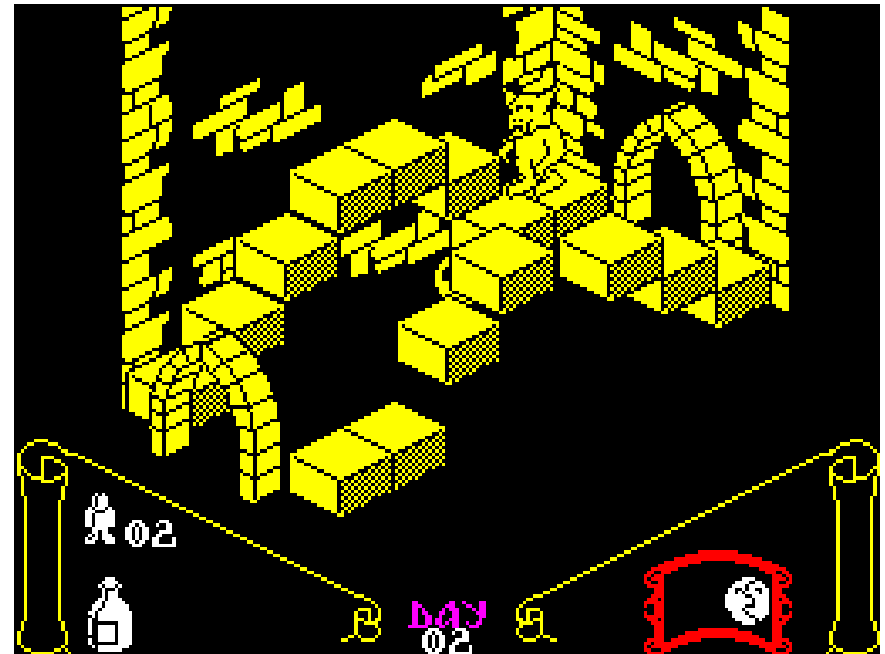
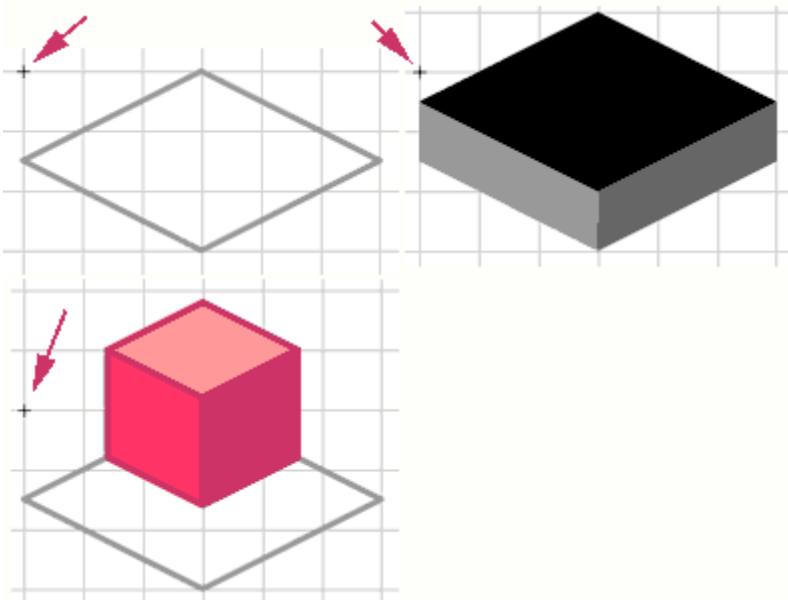
Rzut równoległy

Przykład: trzy rzuty prostokątne i rzut izometryczny

Rzut izometryczny

Rzut stosowany często w starszych grach komputerowych 2D. Iluzja trzech wymiarów - brak perspektywy.

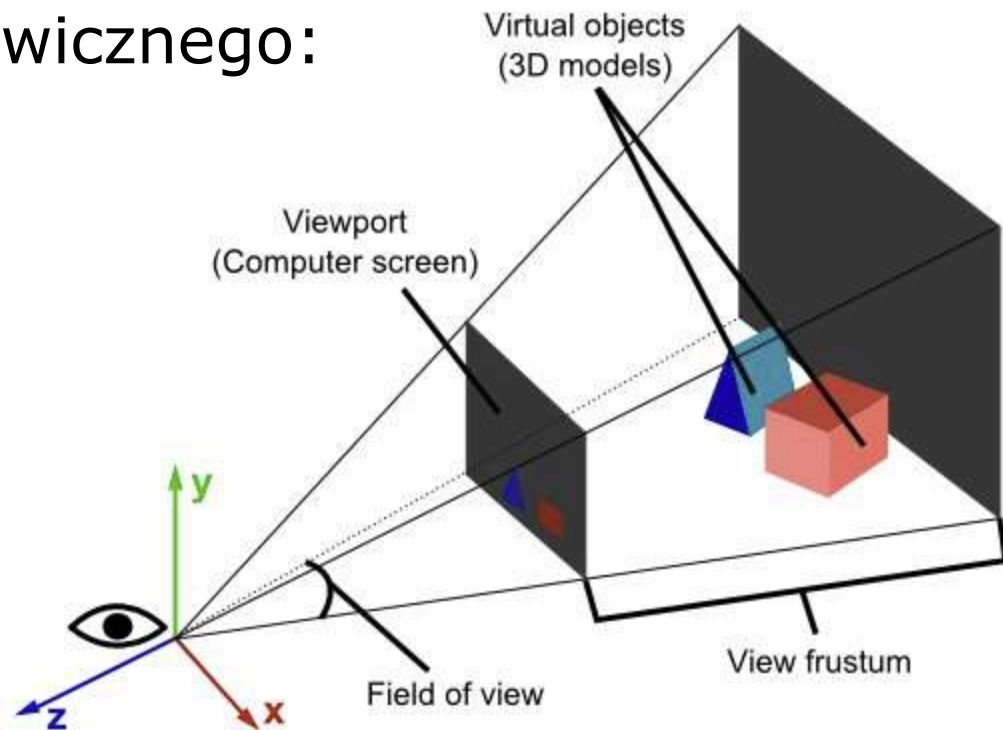

Rzut perspektywiczny

- Rzut perspektywiczny odwzorowuje sposób widzenia człowieka (skrót perspektywiczny).
- Wielkość rzutu zmniejsza się przy wzroście odległości między środkiem rzutowania (kamerą) a obiektem.
- Zniekształcane są kształty i wymiary obiektów.
- Stosowany np. w grach komputerowych.
- Trudniejsze przekształcenia niż dla rzutu równoległego.

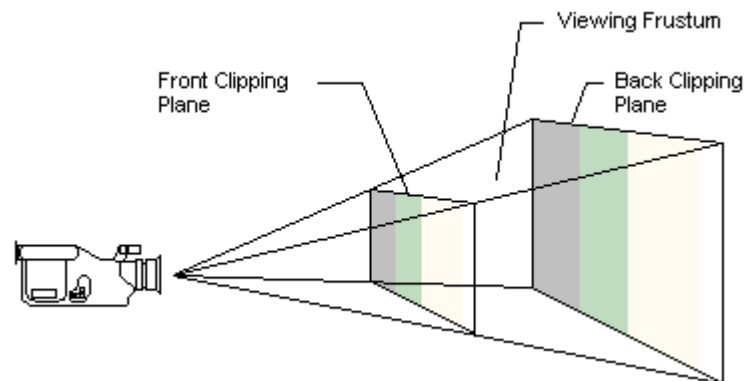
Bryła widzenia

- Bryła widzenia jest wyznaczona przez promienie prowadzone od kamery, przez krawędzie okna.
- Dla rzutu równoległego: prostopadłościan.
- Dla rzutu perspektywicznego: ostrosłup.

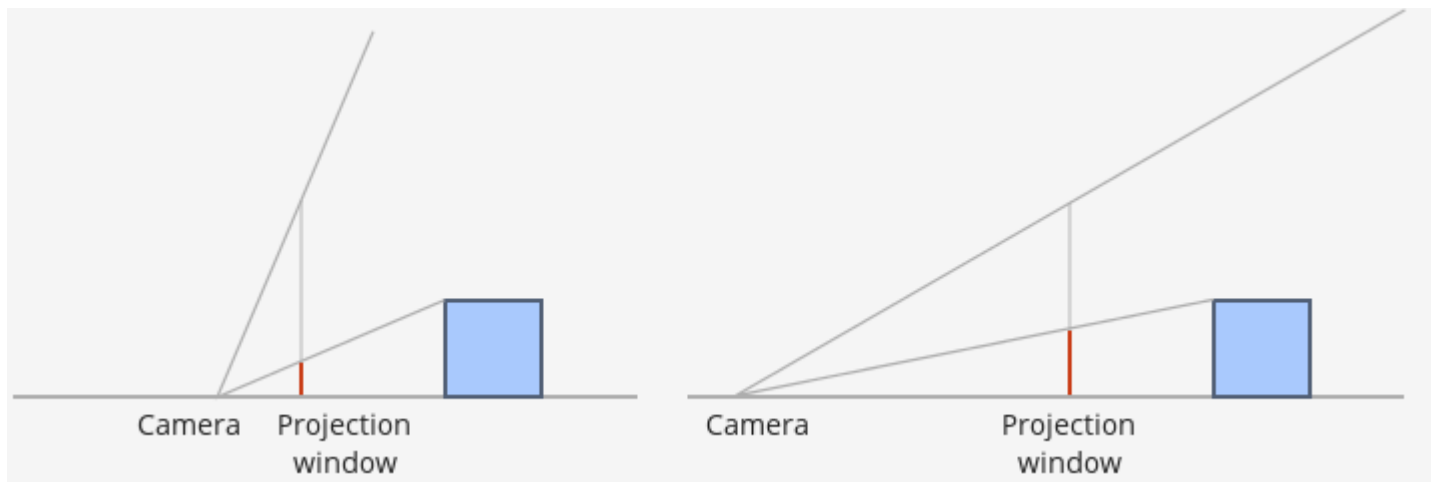
Bryła widzenia

- Bryła jest obcięta przez dwie płaszczyzny.
- **Przednia płaszczyzna obcinania** (*front clipping plane*) – zabezpiecza przed błędami dzielenia przez 0 i małe liczby.
- **Tylna płaszczyzna obcinania** (*back clipping plane*) – eliminuje rysowanie zbyt odległych (bardzo małych) obiektów („*draw distance*”).
- Powstaje ostrosłup ścięty – *frustum*.

Pole widzenia

- Pole widzenia – *field of vision* (**FOV**) jest kątem pionowym bryły widzenia.
- Kąt zależy od odległości okna od kamery:
 - blisko kamery – duży kąt,
 - daleko od kamery – mały kąt.
- FOV działa więc jak ogniskowa aparatu foto: ustawia „zoom” kamery na świat 3D.

Przekształcenie perspektywiczne

Macierz przekształcenia perspektywicznego:

- pionowy kąt rozwarcia (FOV): α
- położenie płaszczyzn obcinania: z_N, z_F
- wsp. proporcji widoku (*aspect ratio*): $a_r = w / h$

$$\mathbf{M}_P = \begin{bmatrix} \frac{1}{a_r \cdot \tan(\alpha / 2)} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \frac{1}{\tan(\alpha / 2)} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \frac{z_N + z_F}{z_N - z_F} & \frac{2z_N z_F}{z_N - z_F} \\ 0 & 0 & -1 & 0 \end{bmatrix}$$

Macierz MVP

- Jeżeli nie stosujemy przekształceń deformujących, obliczamy zazwyczaj jedną macierz 4×4 na obiekt, opisującą:
 - przekształcenia afiniczne z układu lokalnego (modelu) do układu świata,
 - p. z ukł. świata do ukł. widoku,
 - rzutowanie perspektywiczne.
- Jest to **macierz MVP** (*model – view – perspective*).
- Tę samą macierz MVP stosujemy do wszystkich wierzchołków jednego obiektu.

Dzielenie perspektywiczne

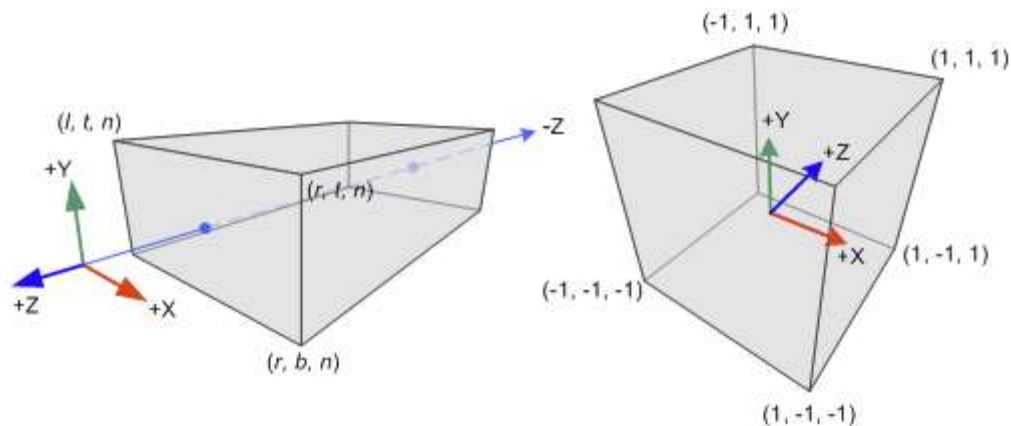
- *Perspective divide* – podzielenie rzutowanych wartości (x, y, z) przez w , które zawiera oryginalną wartość z przed rzutowaniem.
- Jest wykonywane sprzętowo przez GPU.
- Położenie punktu w widoku jest równe:

$$p = \left(\frac{x}{w}, \frac{y}{w} \right)$$

- Wartość (z/w) określa jak daleko od kamery znajdował się punkt.

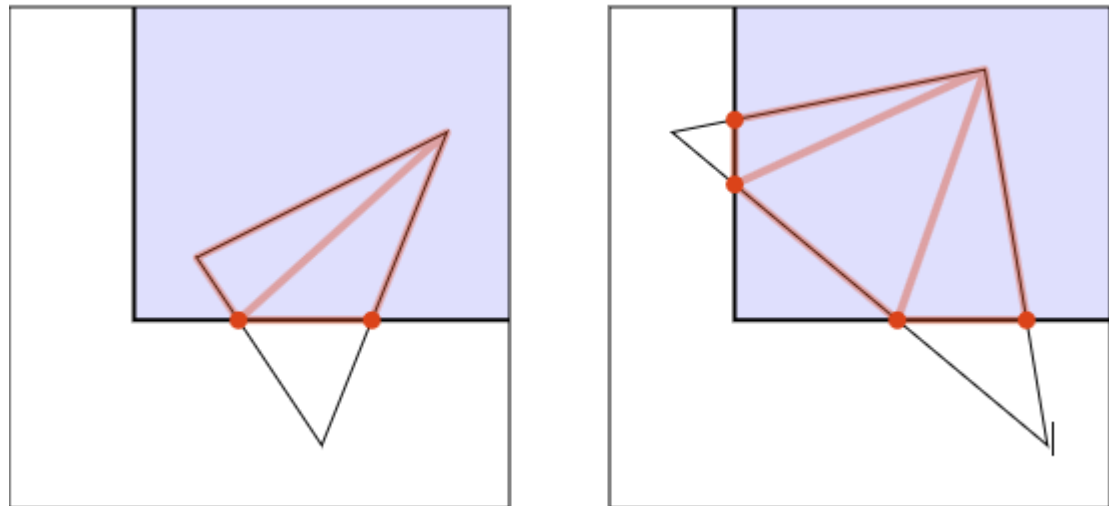
Znormalizowane współrzędne urządzenia

- Po tych wszystkich operacjach, dostajemy współrzędne znormalizowane – *normalized device coordinates* (NDC):
 - x : od -1 (lewa krawędź okna) do +1 (prawa krawędź)
 - y : od -1 (dolna krawędź) do +1 (górną krawędź)
 - z : od -1 (tylna płaszczyzna obcinania) do +1 (przednia płaszczyzna obcinania)

Obcinanie

- Punkty wewnątrz bryły widzenia mają współrzędne z zakresu $[-1, 1]$.
- Tylko obiekty wewnątrz bryły widzenia „mieszczą się” w widoku (obrazie).
- Wszystkie trójkąty o wierzchołkach leżących poza bryłą widzenia są usuwane!
- Trójkąty leżące „na krawędzi” są przycinane (*clipping*).

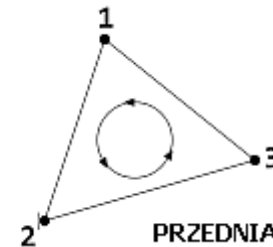
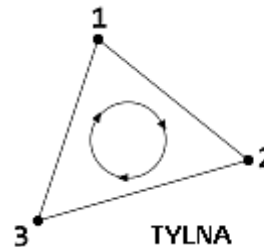
Usuwanie tylnych powierzchni

- Tylne powierzchnie obiektów (odwrócone od kamery) są niewidoczne i nie muszą być brane pod uwagę.
- **Usuwanie tylnych powierzchni** (*backface culling*) – operacja eliminacji trójkątów, które są odwrócone tyłem do kamery.
- Operacja jest wykonywana przez system, ale trzeba ją włączyć.
- Zaleta: nie wykonujemy niepotrzebnych obliczeń i eliminujemy błędy.

Usuwanie tylnych powierzchni

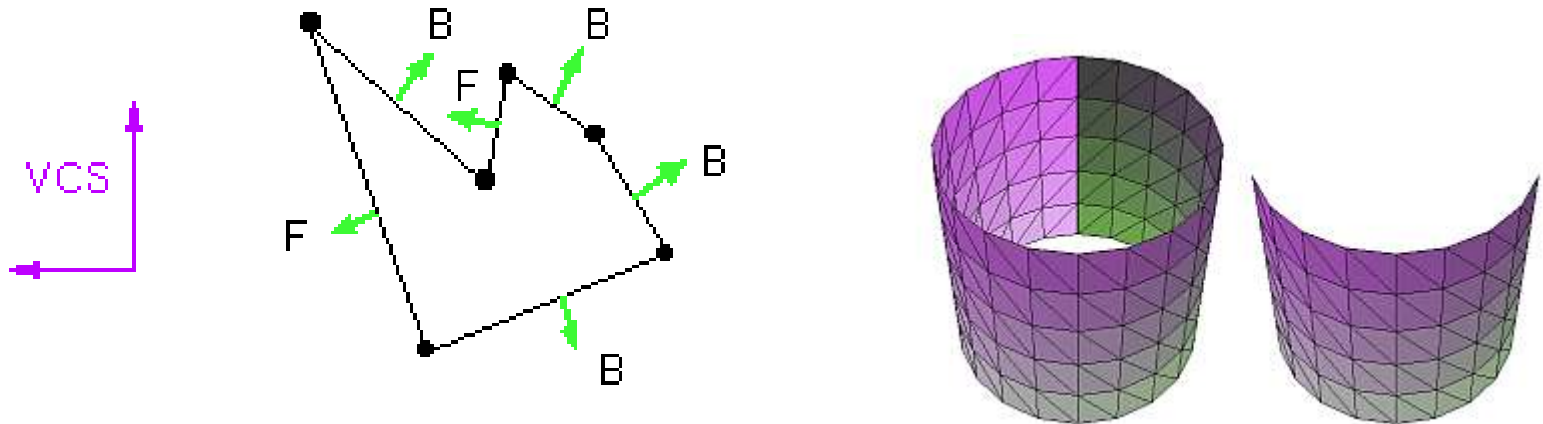
Co to znaczy „przednia powierzchnia trójkąta”?

- „**Nawinięcie**” (*winding order*) jest to kolejność, w jakiej podawane są wierzchołki trójkąta.
- Domyślnie: ściana przednia to ta, dla której werteksy są podane w kolejności odwrotnej do ruchu wskazówek zegara.
- Można to zmienić, ale trzeba zachować tę samą konwencję dla wszystkich trójkątów.
- Wniosek: **kolejność definiowania werteksów ma znaczenie!**

Usuwanie tylnych powierzchni

- Wektor **normalny** trójkąta – wektor prostopadły do jego przedniej powierzchni.
- Obliczamy kąt między normalną trójkąta a kierunkiem osi z kamery.
- Jeśli kąt ≥ 90 stopni – powierzchnia jest niewidoczna, może być usunięta.

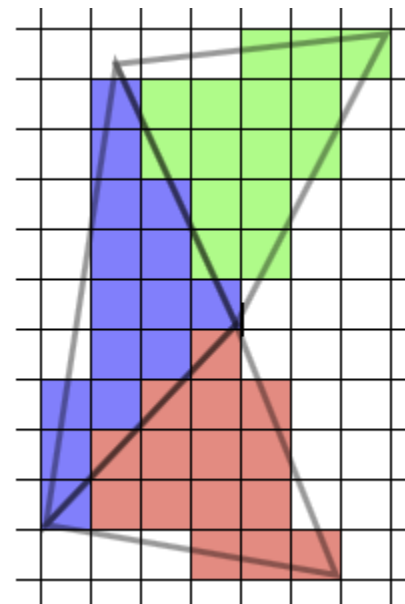
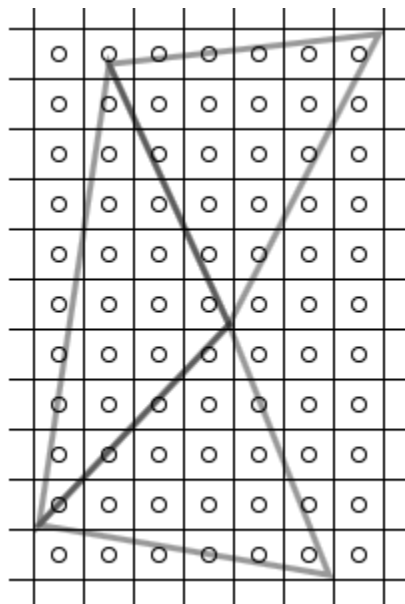
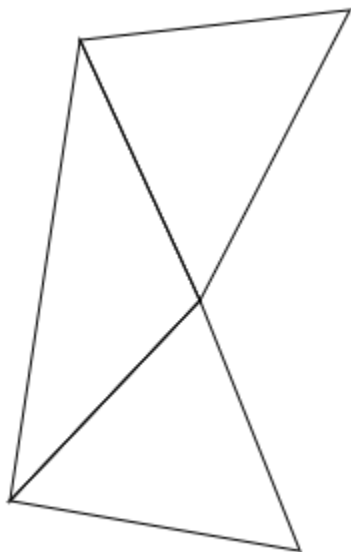

Rasteryzacja

- Na widok po rzutowaniu nakładany jest **raster** – siatka o rozmiarach odpowiadających docelowemu obrazowi (np. 1920x1080).
- Współrzędne NDC są przeliczane do układu współrzędnych okna (w pikselach).
- Każdy trójkąt w rastrze jest skanowany rząd po rządzie (*scanline conversion*).
- Z każdego punktu siatki rastra jest pobierany **fragment** (DirectX używa terminu *pixel*).
- Dla każdego fragmentu obliczana jest **barwa**.
- Barwa jest przenoszona na piksel obrazu.

Rasteryzacja

Przykład rasteryzacji trójkątów.

Rasteryzacja - bufor głębokości

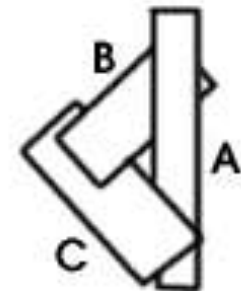
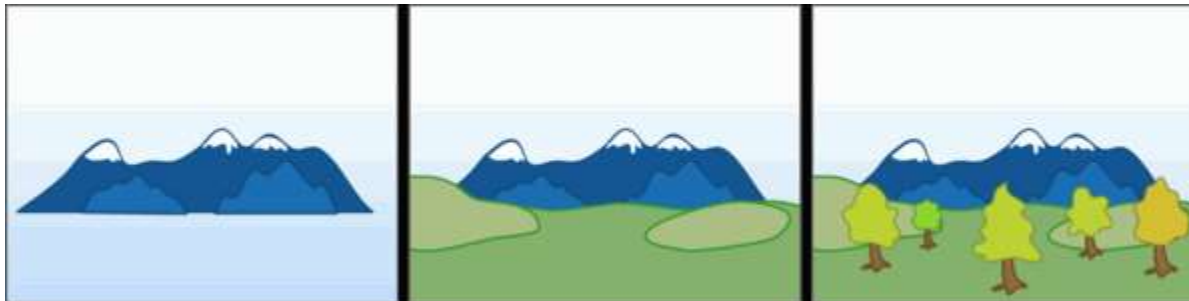
- Trójkąty na płaszczyźnie okna mogą się pokrywać, chociaż są w różnej odległości od kamery.
- Musimy pobrać fragment z trójkąt, który jest położony najbliżej kamery.
- Wykorzystujemy informację o głębokości zapisaną w zmiennej (z/w).
- Rasteryzer przegląda trójkąty po kolei. Jak znaleźć trójkąt najbliższy kamerze?

Algorytm malarza

Algorytm malarza (*painter's algorithm*)

- naiwne podejście do problemu.

- Wszystkie trójkąty są sortowane według położenia na osi z.
- Trójkąty są „rysowane” w kolejności od najdalszego do najbliższego.
- Algorytm jest nieoptymalny i nie radzi sobie z przecinającymi się nawzajem trójkątami.

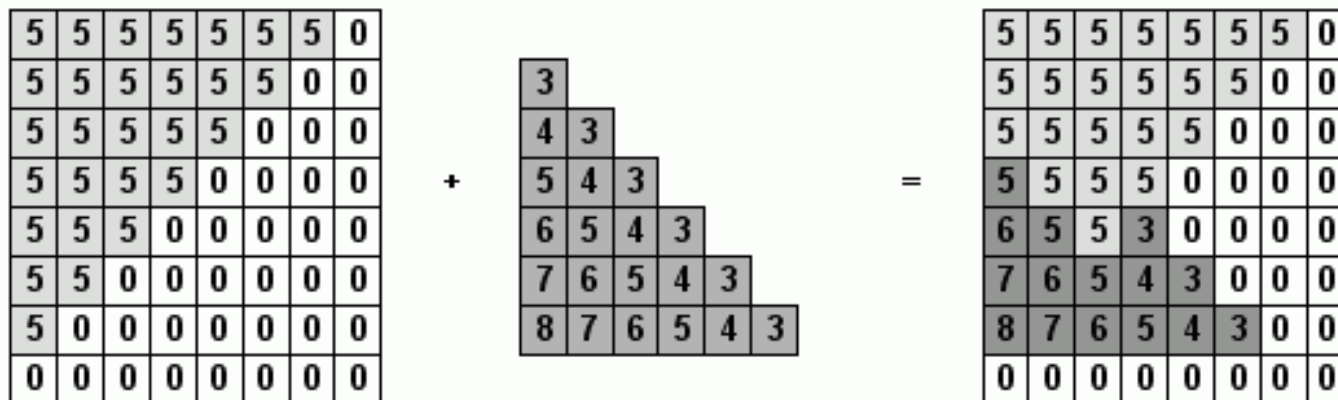
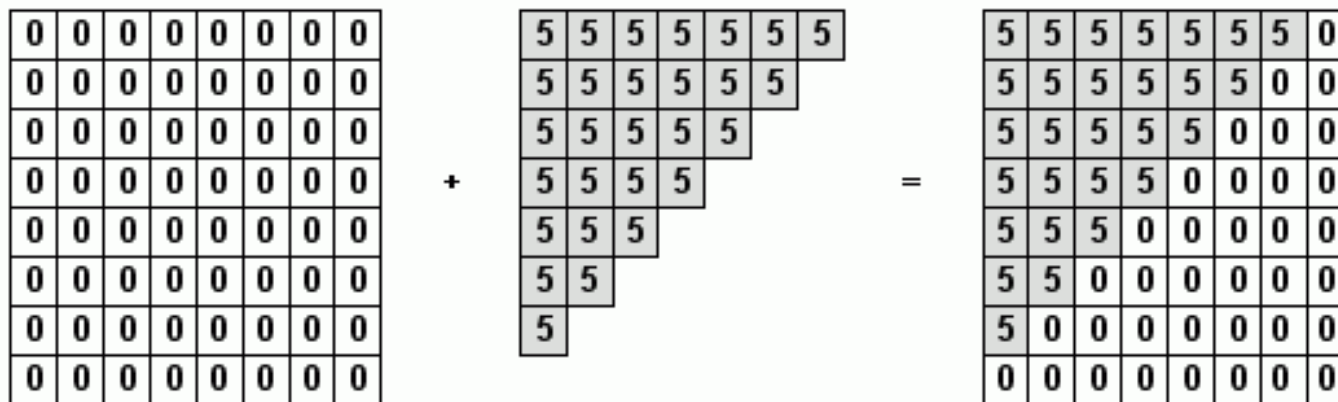

Algorytm bufora głębokości (z-buffer)

- Używamy dodatkowego obszaru pamięci – **bufora głębokości (z-buffer)**. Jest on inicjalizowany wartością maksymalną.
- Dla każdego fragmentu, porównujemy jego wartość „z” z zapisaną w buforze.
- Jeżeli bieżąca wartość jest **większa** – pomijamy fragment (jest on dalej niż inny, wcześniej przetworzony).
- Jeżeli jest **mniejsza** – przetwarzamy fragment i zapisujemy nową wartość z w buforze.

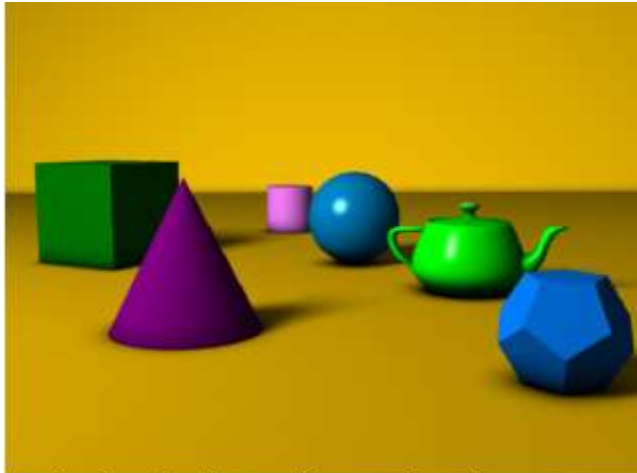
Algorytm bufora głębości

Ilustracja działania metody (tutaj: większa wartość to bliższa odległość).

Algorytm bufora głębokości

Przykład obrazu i bufora głębokości.

A simple three dimensional scene

Z-buffer representation

Implementacja bufora z w kartach graficznych:
sprzętowa, bufor 24-bitowy lub 32-bitowy
(przy 16 bitach występują zniekształcenia).

Podsumowanie (1)

ETAP #1 – przekształcenia wierzchołków
(*wykonuje: programista*)

- Dla każdego z obiektów:
 - obliczyć macierz przekształcenia świata \mathbf{M}_W
(obroty, skalowanie, translacja)
- Dla wszystkich obiektów (dla świata):
 - obliczyć macierz tr. widoku \mathbf{M}_V
 - obliczyć m. rzutu perspektywicznego \mathbf{M}_P
- Zastosować do każdego wierzchołka:
$$\mathbf{M} = \mathbf{M}_P \cdot \mathbf{M}_V \cdot \mathbf{M}_W$$

Podsumowanie (2)

ETAP #2 – przygotowanie do rasteryzacji
(*wykonuje: system i GPU*)

- Dzielenie perspektywiczne.
- Usunięcie trójkątów poza bryłą widzenia.
- Przycięcie trójkątów na krawędzi bryły.
- Usunięcie tylnych powierzchni.

Podsumowanie (3)

ETAP #3 – rasteryzacja

(wykonuje: system i GPU, z jednym wyjątkiem)

- Nałożenie rastra i próbkowanie fragmentów.
- Interpolacja danych zapisanych w werteksach.
- Obliczenie barwy fragmentu (cieniowanie, teksturowanie, efekty specjalne, itp.)
– *wykonuje programista!*
- Obsługa bufora głębokości.
- Algorytmy antyaliasingu.
- Zapisanie barwy piksela w buforze obrazu.